

ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2012

Προσεγγίσεις στη Νεοελληνική Γλώσσα (περίληψη της εισήγησης)**Βασικές θεωρητικές αρχές για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας**

1. Επικοινωνιακή διδασκαλία της γλώσσας
2. Κειμενοκεντρική προσέγγιση
3. Παιδαγωγική των γραμματισμών
- 4.

1. Επικοινωνιακή διδασκαλία της γλώσσας

Εδώ και χρόνια η γλωσσολογική έρευνα, με τη διαμόρφωση νέων διεπιστημονικών προσεγγίσεων, χαρακτηρίζεται από τη σταδιακή υιοθέτηση ενός συστήματος παραδοχών για το περιεχόμενο της γλωσσικής διδασκαλίας που είναι ριζικά διαφορετικές από εκείνες τις οποίες υποστήριζε η θεωρητική γλωσσολογία. Το κείμενο αντιμετωπίζεται πλέον ως κοινωνική πράξη που έχει συγκεκριμένο πομπό και δέκτη και η παραγωγή του εξυπηρετεί συγκεκριμένη αιτία και σκοπό. Έτσι, ενώ αρχικά η γλωσσική διδασκαλία είχε συνδεθεί αποκλειστικά με τη διδασκαλία της γραμματικής ως «διδασκτέας ύλης», σήμερα έχει επικεντρωθεί στην καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας, δηλαδή της ικανότητας των παιδιών να παράγουν και να επεξεργάζονται ποικίλους τύπους κειμένων, ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις κάνοντας τις κατάλληλες επιλογές σε επίπεδο λεξιλογίου, γραμματικής και κειμενικής οργάνωσης. Η παλιά αρχή «*μαθαίνω τη γλώσσα για να τη χρησιμοποιήσω*» αντικαθίσταται από την αρχή «*χρησιμοποιώ τη γλώσσα για να τη μάθω*» μέσα, φυσικά, από μια διαρκή μάχη με τα λάθη και την αξιολόγηση του γραπτού και προφορικού μου λόγου. Το ενδιαφέρον του γλωσσικού μαθήματος στρέφεται πλέον προς την πραγματική ζωή και δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να εμπλακούν σε διάφορα επικοινωνιακά γεγονότα, να αναλάβουν ποικίλους ρόλους και να επεξεργαστούν με κριτικό τρόπο κείμενα. Απώτερος στόχος της διδασκαλίας είναι η σύνδεση των κειμένων με την καθημερινή ζωή, ώστε να επιτευχθεί όχι μόνο η διεύρυνση της γλωσσικής και επικοινωνιακής τους ικανότητας αλλά και η επιζητούμενη αλληλεπίδραση του σχολείου με τη ζωή εκεί έξω, πίσω από τους τοίχους του σχολείου.

2. Κειμενοκεντρική προσέγγιση

Η μετατόπιση του ερευνητικού ενδιαφέροντος από την πρόταση στο κείμενο ως πλαισιωμένη δομή, ενταγμένο δηλ. σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο, οδήγησε στη διαμόρφωση ενός νέου κλάδου -του κλάδου της κειμενογλωσσολογίας. Για να καλλιεργηθεί η επικοινωνιακή ικανότητα του μαθητή θα πρέπει να εξοικειωθεί με διαφορετικά κείμενα, λογοτεχνικά, δημοσιογραφικά, επιστημονικά, χρηστικά, πολυτροπικά (κείμενα δηλ. που συνδυάζουν διαφορετικούς σημειωτικούς πόρους, λόγο, εικόνα, μουσική), να κατανοήσει τις διαφορές τους (λ.χ. άρθρο, αφίσα ή διαφήμιση), το σκοπό της δημιουργίας τους και να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητά τους. Έτσι η διδασκαλία της γλώσσας δεν στηρίζεται πλέον σε απομονωμένες λέξεις ή προτάσεις, σε σπαράγματα ενός κατασκευασμένου λόγου για τις ανάγκες της εκμάθησης της γλώσσας αλλά σε κείμενα με νοηματική συνοχή ενταγμένα σε συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο για τις ανάγκες συγκεκριμένης επικοινωνιακής περίπτωσης.

3. Παιδαγωγική των γραμματισμών

Ο γραμματισμός αποτελεί ένα σχετικά νέο όρο στο ελληνικό λεξιλόγιο. Είναι η μετάφραση του αγγλικού όρου literacy, που έχει επίσης αποδοθεί στην ελληνική γλώσσα ως «αλφαβητισμός», ο οποίος, ωστόσο, δεν αφορά μόνο την ικανότητα του ατόμου να διαβάζει και να γράφει. Πρόκειται για τη δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και επικοινωνιακές περιστάσεις, παράγοντας και ερμηνεύοντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου, καθώς επίσης μη γλωσσικά κείμενα (λ.χ. εικόνες, σχεδιαγράμματα, στατιστικά στοιχεία, χάρτες κ.λπ.).

Η παιδαγωγική των γραμματισμών¹ ασκεί την κριτική σκέψη των παιδιών, με τέτοιο τρόπο που να τους επιτρέπει να χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να αυξάνουν την ικανότητά τους να σκέφτονται, να δημιουργούν και να αμφισβητούν, ώστε να συμμετέχουν αποτελεσματικά στην κοινωνία (κριτικός γραμματισμός). Υιοθετώντας μια κριτική προσέγγιση στη μελέτη της γλώσσας τα προγράμματα γλωσσικής εκπαίδευσης στοχεύουν στο να διαμορφώσουν τους ενεργούς πολίτες του αύριο, οι οποίοι θα ρωτούν, θα αμφισβητούν, θα ερευνούν και το υπόρρητο επίπεδο της γλώσσας. Η χρήση των Νέων Τεχνολογιών οδηγεί σε νέες μορφές ψηφιακού γραμματισμού. Ωστόσο πρέπει να γίνει σαφές ότι οι πληροφορίες, η ταξινόμηση και διαχείριση δεδομένων, δεν αποτελεί από μόνη της γνώση. Συγγενής προς την έννοια του γραμματισμού είναι η έννοια των πολυγραμματισμών, η οποία υποδηλώνει την ποικιλία των μορφών κειμένου που έχουν σχέση με τις τεχνολογίες της πληροφορίας αλλά και την ποικιλία μορφών κειμένου που παράγονται μέσα σε μια πολύγλωσση και πολυπολιτισμική κοινωνία όπως η σημερινή.

Επίλογος

Η γλώσσα είναι ένα μέσον επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τους άλλους ανθρώπους. Οι μαθητές μας πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε επικοινωνιακές δραστηριότητες που θα προετοιμάζουν το μέλλον τους ως ενεργών πολιτών με κριτική σκέψη. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών και τα βιβλία της «Έκφρασης – Έκθεσης» παρέχουν αυτή τη δυνατότητα. Κάθε Πρόγραμμα Σπουδών και κάθε εγχειρίδιο, ωστόσο, σχεδιάζεται για τον ανώνυμο μέσο Έλληνα μαθητή. Μπορεί να ζει στην Αθήνα ή στη Θράκη, μπορεί να έχει ενημερωμένη βιβλιοθήκη στο σπίτι του ή το πρώτο βιβλίο που πιάνει στα χέρια του να είναι το σχολικό. Πρέπει, επομένως, να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι διαφορές των μαθητών αντίθετα προς την ισοπεδωτική αντιμετώπιση, σύμφωνα με την οποία όλοι προχωρούν με το ίδιο μαθησιακό υλικό και τον ίδιο ρυθμό. Επομένως επιλέγουμε, τροποποιούμε και επινοούμε το διδακτικό υλικό προσαρμόζοντας το Πρόγραμμα και το βιβλίο στους συγκεκριμένους μαθητές που έχουμε στην τάξη μας.

¹ BAYNHAM, M. 1995. Literacy Practices. Investigating Literacy in Social Contexts. Λονδίνο & Νέα Υόρκη: Longman, σ.9
<http://users.sch.gr/eirskoura/>

Ενδεικτική βιβλιογραφία

1. **Ματσαγγούρας Ηλ.** *Κειμενοκεντρική Προσέγγιση του Γραπτού Λόγου, ή αφού Σκέφτονται γιατί δεν Γράφουν*; εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2004.
2. **Μήτσης, Ν.**, *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1999.
3. **Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων**, *Αφιέρωμα στη Γλώσσα*, περ. Φιλολογική, τχ. 79, Απρίλιος, Μάιος, Ιούνιος 2002, έκδ. Μεταίχμιο.
4. **Τσολάκης Χρ.** (επιμ.) *Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην Αθμία και Δθμία Εκπαίδευση*, Α Πανελλήνιο Συνέδριο, Θεσσαλονίκη, 1996
5. **Τσολάκης Χρ.**, *Από τα γράμματα στο λόγο. Πορεία προς τον επικοινωνιακό λόγο*, εκδ. ΒΑΝΙΑΣ. Θεσσαλονίκη, 1995
6. **Φωτίου Π.**, *Εναλλακτικές μορφές διόρθωσης και βελτίωσης της παραγωγής γραπτού λόγου των μαθητών*, περ. Φιλολογική, τχ.116, σσ 68-75, Αθήνα 2011.
7. **Χαραλαμπάκης Χ.**, *Γλωσσική διδασκαλία και κριτική σκέψη*, περ. Παιδαγωγικός Λόγος, τχ. 3. σ. 47-61, 2000.
8. **Χαραλαμπόπουλος Α.**, *Η στροφή προς την επικοινωνιακή προσέγγιση για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*, περ. Γλωσσικός Υπολογιστής, τχ. 1-2, σσ 223-235, 1999.
9. **Χατζησαββίδης Σ.**, *Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών*, περ. Φιλολόγος, τχ.113, σσ 405-414, 2003.

Για το διδακτικό παράδειγμα χρησιμοποιήθηκαν οι ακόλουθες πηγές

1. «**Ανοιχτά Βιβλία**», Παγκόσμια Εβδομάδα Δράσης 2009 με συντονιστή την ActionAid Hellas για την προώθηση του πλαισίου δράσης *Εκπαίδευση για Όλους* του ΟΥΝΕΣΚΟ.
2. **Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ)**, *Πανελλήνια έρευνα για τον αναλφαβητισμό*, Αθήνα, 1998
3. **Ευστράτογλου Άγγελος**, 2000, *Αναλφαβητισμός στην Ελλάδα: Μια διερεύνηση στις πρόσφατες εξελίξεις 1983-1997*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τχ. 101-102, Αθήνα, ΕΚΚΕ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών)
4. **Φακιολάς Ν.**, *Αίτια και πολιτικές αντιμετώπισης του αναλφαβητισμού*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, τχ. 120, 2006
5. «**Πρόγραμμα PISA: θέματα αλφαβητισμού**», έκδοση ΚΕΕ (2005)
6. **Προβολή βίντεο και ντοκιμαντέρ:**
 - α) «Η εκπαίδευση είναι δικαίωμα»: <http://www.youtube.com/watch?v=LTv0tUL6SiA&feature=related>
 - β) «Συνέπειες του αναλφαβητισμού»: <http://www.youtube.com/watch?v=223qz9XL1uo>
 - γ) «*Άγουρα στάχνα*», ντοκιμαντέρ της ΕΡΤ παραγωγής 1997: «*Το παράπονο της Ελπίδας*» <http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/page/assetview.aspx?tid=33609&tsh=0&act=mMainView>

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

1. www.komvos.edu.gr Ηλεκτρονικός κόμβος με υποστηρικτικό υλικό για το μάθημα της Γλώσσας
2. <http://digitalschool.minedu.gov.gr/> Ψηφιακή έκδοση σχολικών εγχειριδίων, ηλεκτρονικά λεξικά νεοελληνικής γλώσσας και χρήσιμοι σύνδεσμοι
3. www.kleidiakaiantikleidia.net ψηφιακά βιβλία με χρήσιμο υλικό
4. <http://www.ilsp.gr> Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου, βιβλία «*Νέα Λογομάθεια*»
5. <http://www.greek-language.gr> Εκπαιδευτική Πύλη για την ελληνική γλώσσα
6. <http://ins.web.auth.gr> Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανώλης Τριανταφυλλίδης

Σκούρα Ειρήνη
Σχολική Σύμβουλος ΠΕ02 Φθιώτιδας